

May-Len Skilbrei

Kvalitative metoder. Planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon.

Bergen: Fagbokforlaget, 2019, 237 s.

Marte Mangset

Førsteamanuensis ved Senter for profesjonsstudier, OsloMet, Forsker ved Institutt for samfunnsforskning

marte.mangset@oslomet.no

May-Len Skilbrei har skrevet en veldig ålreit bok om kvalitativ metode. Den er retta mot bachelorstudenter i samfunnsvitenskap, og jeg mener den vil fungere godt for denne målgruppa. Det er ikke det at boka byr på noe helt nytt eller noe som gir den store aha-opplevelsen. Dens styrke ligger heller i at den beskriver gangen i kvalitative forskningsprosjekter, de ulike etappene, utfordringene, refleksjonene man bør gjøre seg, og alternative måter å gå fram på på en ująlete og forståelig måte – uten å fordumme. Det er grunn nok til å anbefale denne boka til de som skal sette opp pensum for metodekurs, eller til studenter som skal skrive en bacheloroppgave basert på et kvalitativt prosjekt. Den ująlete, pragmatiske og praktiske tilnærmingen er jevnt over svært hensiktsmessig, men vanskeligere å gjennomføre med hell på noen områder enn andre. Det gir boka noen svakere punkter.

Kvalitativ forskning – steg for steg

Boka innleder først med noen generelle refleksjoner over kvalitativ metode; hva den har til felles med kvantitativ metode, og hvordan de to skiller seg fra hverandre. Videre annonserer Skilbrei hva resten av boka skal inneholde. Boka tar så kronologisk for seg, i kapittel for kapittel, de ulike stadiene en forsker går gjennom når hun skal gjøre et kvalitativt forskningsprosjekt. Først kommer et kapittel om kunnskapsteoretiske tilnærminger og teori i anvendelse av kvalitative data. Det gir et nyttig bakteppe for det videre arbeidet. Deretter kommer et kapittel om ulike kvalitative metoder og forskningsdesign. Videre tar de ulike kapitlene for seg planleggingsfasen av et forskningsprosjekt, gjennomføring, fortolkning og analyse av kvalitativt datamateriale og hvordan man kan skrive en akademisk tekst. Et siste kapittel tar for seg arbeidet som kan gjøres i etterkant av produksjonen av akademiske tekster, nemlig hvordan man kan gå derfra til deltakelse i offentlig debatt og bidrag til praksisfeltet med utgangspunkt i egen forskning. I tillegg bidrar boka med gode innspill om etiske problemstillinger og refleksjoner i ulike faser av forskningsarbeidet.

En praktisk og pragmatisk tilnærming til metode

En slik struktur på boka er veldig hensiktsmessig. Den er praktisk og godt egnet for bruk i undervisning og som hjelpemiddel til gjennomføring av studentprosjekter som bacheloroppgaver. Det er en relativt kort bok (221 sider før referanser), og man får mye ut av å lese hele, men man kan også enkelt slå opp på den fasen man trenger hjelp til. Ikke minst er kapitlene om ulike typer metoder og design, planlegging, gjennomføring og analyse veldig anvendelige tekster. I kapitlet om ulike kvalitative metoder går Skilbrei gjennom observasjon, intervjuer og tekstanalyse. Dette er sentrale forskningsmetoder, og hun tolker dem så bredt at de fleste kvalitative studentprosjekter vil falle inn under en av disse. Blant annet inkluderer hun analyse av ulike typer ytringer på internett, også bilder, i tekstanalyse. Hun beskriver problemstillinger og løsninger på en slik måte at det er relevant for tekstanalyse i bred forstand.

Noen vil kanskje savne klare merkelapper – at ulike forskningsdesign eller analysestrategier blir gitt spesifikke navn og får en særegen status som en spesifikk metode eller analyseform. Jeg savner slett ikke det. Skilbrei bruker noen ganger slike merkelapper, men gjør ikke noe stort nummer ut av det. Jeg vil mene at bokas store styrke er nettopp den pragmatiske tilnærmingen til det metodiske arbeidet: beskrivelsen av hva som skal gjøres i praksis, og hvilke refleksjoner man bør gjøre seg uten å spikre det fast til helt spesifikke skoleretninger. Jeg leser Skilbrei slik at poenget ikke er om man bruker akkurat den og den tilnærmingen (f.eks. *grounded theory* eller narrativ analyse), men at man skjønner hvilke problemstillinger man står overfor, tenker gjennom styrker og svakheter ved ulike tilnærminger og redegjør godt for de valgene man tar, og hvilke begrensninger de kan ha. Gode redegjørelser for prosessen slik at den blir gjennomslutlig for leseren i etterkant, er et krav som stilles til vitenskapelige arbeider, ikke minst når man gjør bruk av kvalitativ metode. Slike grunnregler er viktigere enn om det man gjør, er en rendyrket versjon av den eller den metodetradisjonen. Samtidig nevner Skilbrei sentrale forskere som har jobbet på den ene og den andre måten, og gir referanser, slik at den interesserte leser kan gå videre og lære mer om de nevnte tilnærmingene.

Denne pragmatismen, måten vitenskapeligheten i framgangsmåter og refleksjoner er beskrevet på, på en ujalet og forståelig måte, er altså blant bokas store styrker. Gode eksempler viser gjennom hele boka hva slags utfordringer man kan møte, og hvordan man kan håndtere dem. Som en som har undervist i kvalitativ metode i mange år, hører jeg studentenes spørsmål i bakhodet: Hvor mange bør jeg intervju? Hva er egentlig feltnotater? Hva innebærer deltakende observasjon, og bør jeg egentlig gå for det? Hva er egentlig analyse? Hvordan gjør jeg det? Alle disse spørsmålene kan boka bidra til å hjelpe studenter med på en svært pedagogisk og grei måte. Det er tydelig at Skilbrei har mye erfaring med å veilede studenter i kvalitativ metode.

Basert på mye relevant erfaring

Skilbrei er medlem av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. Hun har også jobbet lenge med et forskningsfelt med sine særegne etiske utfordringer, nemlig prostitusjon. Dette viser seg gjennom mange gode refleksjoner om etikk, og om forholdet mellom etiske hensyn og metodehensyn, gjennom hele boka: fra hvordan man kan tilnærme seg et felt for observasjon eller informanter man skal intervju, til anonymiserings spørsmål og formidlingsarbeid. Disse etiske refleksjonene er ikke påtatt eller påklistret, som de ofte ellers er, men integrert i de metodiske spørsmålene på en god måte. Det er også svært nyttig at Skilbrei viser til de konkrete reglene eller lovene som gjelder i de

typene situasjoner hun tar opp, slik at leseren lett kan se hvor hun skal orientere seg når hun kommer opp i lignende situasjoner.

Ofte fungerer Skilbreis bruk av eksempler fra egen forskning bra; eksemplene fra observasjon, intervjuer og tekstanalyse innen prostitusjonsforskningsfeltet illustrerer typiske metodeproblemstillinger godt. Likevel synes jeg nok Skilbrei kunne hentet litt flere eksempler fra andre forskningsfelt enn sitt eget. Noen steder bruker hun eksempler fra utdanningsforskningen (som i innledningskapitlet om forholdet mellom kvantitativ og kvalitativ metode), og det fungerer utmerket. Men alt i alt er det få eksempler fra andre felt enn prostitusjonsforskningen. Selv om mye er overførbart til andre felt, og selv om eksemplene fra akkurat dette feltet illustrerer godt utfordringer med tanke på forskerens posisjon, anonymitet, forholdet mellom teoretisk drevne problemstillinger og praksisfeltdrevne problemstillinger og etiske utfordringer, er det likevel en del tema som er ganske spesifikke for akkurat dette feltet. Ved å hente eksempler fra litt flere typer forskningsfelt kunne Skilbrei fått bedre fram hvordan noen metodiske utfordringer er særlig knyttet til visse felt, mens andre metodiske problemstillinger er overgripende.

All forenkling fungerer ikke like godt

Samtidig som den praktiske og ujølete tonen er bokas fremste styrke, er det noen områder som er vanskeligere enn andre å formidle på en slik nedpå og forståelig måte. Kapitlet om kunnskapsteoretiske rammer, fortolkning og teori er et slikt kapittel. Jeg er helt enig i at det er mulig og hensiktsmessig å skrive om dette også uten for mange fremmedord, på en måte som viser den praktiske anvendelsen av slike teoretiske fortolkningsrammer. Men det er litt mer krevende enn mange av de andre temaene som behandles i boka. Jeg er usikker på om forskjellen mellom konstruktivisme og naturalisme (ss. 37–38) står klart for studentene etter å ha lest dette kapitlet, eller om de riktig forstår hva slags generalisering det er mulig å gjøre med utgangspunkt i kvalitative data. Men de skjønner forhåpentligvis litt mer enn de gjorde fra før.

Også kapitlet om analyse kunne med fordel diskutert mer hva det egentlig er man kan få data om gjennom intervjuer, observasjon eller tekstanalyse. Boka kunne drøftet bedre hvorvidt intervjuer gir informasjon om noe utover intervjusituasjonen, om forholdet mellom kontekst og akkurat de dataene man har samlet inn, og lignende. Dette er kompliserte spørsmål som studenter ikke nødvendigvis trenger å ha klare svar på i sine oppgaver, men en bok som dette bør likevel gi litt mer innføring i slike problemstillinger og diskusjoner.

Fin grunnbok, men bør suppleres

Alt i alt vil jeg anbefale denne boka for samfunnsvitere som underviser i kvalitativ metode på bachelornivå, og i og for seg også på masternivå (selv om man da trenger supplerende litteratur). Jeg vil også anbefale den til studenter som vil ha en praktisk guide til gjennomføring av kvalitative studentprosjekter. Både kursansvarlige og studenter som ikke tar lett på det, bør samtidig lete litt videre etter ekstra litteratur om sammenhengen mellom vitenskapsteoretiske forståelser, praktiske metodevalg og hva man kan og ikke kan få ut av analysen av kvalitative data.